

ЗАХАРОВА Оксана Віталіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
пошуку, рятування та спеціальної фізичної підготовки,
Українська державна льотна академія
e-mail: sanusiazakharova@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8301-2060.

ДАРІЄНКО Андрій Валерійович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Українська державна льотна академія
e-mail: lpvoltage@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0009-0009-5993-5787>

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу ключових аспектів формування професійної позиції майбутнього фахівця. Актуалізовано протиріччя між соціальною роллю, що має виконувати майбутній фахівець згідно свого професійного статусу, та реальною професійною позицією майбутніх фахівців. Зазначено, що значення соціальної ролі та статусу фахівця створюють передумови щодо комплексного дослідження шляхів формування професійної позиції майбутнього фахівця у процесі навчання у закладі вищої освіти.*

Проаналізовано категорію «професійна позиція особистості» як багатокомпонентну систему, що містить ключові характеристики даної категорії з огляду на педагогічні, психологічні, філософські, соціологічні та андрагогічні аспекти. Презентовано аналіз наукових доробок класичних науковців (К. Альбуханова-Славська, О. Баранова, Б. Братусь, М. Дементьєва, О. Літовка, Г. Холодов) щодо висвітлення різних аспектів професійної позиції як інтегративної характеристики розвитку особистості. Разом з тим приведено теоретичний аналіз у розрізі сучасного наукового дискурсу, де сучасні дослідники професійну позицію розглядають як обов'язковий складник професійної компетентності та професійної культури (С. Верилловський, І. Колеснікова, К. Ваганова, Н. Кузьміна, В. Семиченко та ін.).

Узагальнено, що сукупність усвідомлених соціальних, духовних і професійних цінностей, позитивна професійна діяльність, готовність до особистого творчого внеску у свою професійну галузь, почуття відповідальності та бажання неперервного саморозвитку та самореалізації окреслюють один із важливих аспектів у формуванні професійної позиції – ціннісне ставлення.

Актуалізовано професійну позицію як результат професійного зростання, який має ґрунтуватися на якісній формальній освіті, компетентностях, перейнятих у майстрів-фахівців, творчого перетворення та створення оригінального та унікального продукту діяльності, реалізації, відстоюванні та презентації власних інноваційних розробок. Професійна позиція, орієнтована на постійне особистісне та професійне зростання, завжди буде якісним показником ефективного освітнього процесу.

***Ключові слова:** професійна позиція, професійне зростання, самореалізація, саморганізація, майбутній фахівець, заклад вищої освіти.*

ZAKHAROVA Oksana,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department search, rescue and special physical training,
Ukrainian State Flight Academy
e-mail: sanusiazakharova@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0009-0009-5993-5787>.

DARIENKO Andriy,

a graduate of the third (educational and scientific) level of
higher education in the specialty 011 Educational and
pedagogical sciences,
Ukrainian State Flight Academy

e-mail: lpvoltage@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0009-0009-5993-5787>

KEY ASPECTS OF FORMING THE PROFESSIONAL POSITION OF A FUTURE SPECIALIST IN THE PROCESS OF TRAINING

Abstract. The article is devoted to the analysis of key aspects of the formation of the professional position of a future specialist. The contradiction between the social role that a future specialist should perform according to his professional status and the real professional position of future specialists is highlighted. It is noted that the significance of the social role and status of a specialist create the prerequisites for a comprehensive study of the ways of forming the professional position of a future specialist in the process of studying at a higher education institution.

The category «professional position of the individual» is analyzed as a multi-component system containing key characteristics of this category in terms of pedagogical, psychological, philosophical, sociological and andragogical aspects. An analysis of the scientific achievements of classical scientists (K. Albukhanova-Slavskaya, O. Baranova, B. Bratus, M. Dementieva, O. Litovka, G. Kholodova) is presented in terms of highlighting various aspects of the professional position as an integrative characteristic of personality development. At the same time, a theoretical analysis is provided in the context of modern scientific discourse, where modern researchers consider the professional position as an obligatory component of professional competence and professional culture (S. Vershlovsky, I. Kolesnikova, K. Vaganova, N. Kuzmina, V. Semichenko, etc.).

It is summarized that the set of perceived social, spiritual and professional values, positive professional activity, readiness for personal creative contribution to one's professional field, a sense of responsibility and a desire for continuous self-development and self-realization outline one of the important aspects in the formation of a professional position - a value attitude.

The professional position is updated because of professional growth, which should be based on high-quality formal education, competencies adopted from master specialists, creative transformation and creation of an original and unique product of activity, implementation, advocacy and presentation of one's own innovative developments. A professional position, focused on constant personal and professional growth, will always be a qualitative indicator of an effective educational process.

Keywords: professional position, professional growth, self-realization, self-organization, future specialist, higher education institution.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасне ефективне професійне середовище характеризується сформованістю у працівника стійкої професійної

позиції, що включає в себе здатність фахівця до безперервного професійного зростання, самовдосконалення, самостійності, саморегуляції та вміння вирішу-

вати типові та нетипові професійні завдання. Усі визначені характеристики створюють певну соціальну роль для особистості, яка стає успішною чи не дуже у життєвому та професійному шляху кожної людини. Протиріччя між соціальною роллю, що має виконувати майбутній фахівець згідно свого професійного статусу та реальною професійною позицією майбутніх фахівців створюють передумови щодо комплексного дослідження шляхів формування професійної позиції майбутнього фахівця у процесі навчання у закладі вищої освіти.

Набуває актуальності якісне вибудовування індивідуальної професійно-освітньої траєкторії у процесі фахової підготовки, що активізує мотивацію до професійної реалізації майбутнього фахівця, орієнтації на його професійну та особистісну самореалізацію на основі сформованої професійної позиції.

Аналіз останніх публікацій. Відповідно до досліджень К. Альбуханова-Славська О. Баранова, Б. Братусь, М. Демет'єва, О. Літовки, Г. Холодова висвітлення різних аспектів професійної позиції узагальнюється як інтегративна характеристика розвитку особистості. О. Гуторова та В. Сластенін розглядають професійну позицію як показник активності й прояву освіченої особистості, тоді як М. Боритко, А. Макарова виокремлюють її як систему ставлень до професії.

У сучасному науковому дискурсі професійну позицію розглядають як обов'язковий складник професійної компетентності та професійної культури, одну із ключових ефективної професійно-педагогічної спрямованості та діяльності (С. Вершловський, І. Колеснікова, К. Ваганова, Н. Кузьміна, В. Семиченко та ін.).

Професійна мотивація, як один із основних характеристик сформованої професійної позиції, на думку сучасної дослідниці Л. П'янковської розгля-

дається як поліфункціональне та динамічне явище професіоналізації фахівця й формується у процесі його становлення як професіонала через реалізацію потреб у діяльності [8].

Специфічні характеристики педагогічної взаємодії, яка організована за принципами гуманістичного підходу, щодо розкриття творчого потенціалу усіх суб'єктів педагогічної діяльності, Л. Мороз та С. Діхтяренко охарактеризовано як психологічні ефекти міжособистісного впливу під час педагогічної взаємодії, що сприятливо позначаються на формуванні творчих здібностей учасників освітнього процесу [6].

Категорія «професійне зростання» розглядається науковцями та практиками з погляду на професійну позицію, що демонструє їх певну єдність і характер, визначає сформованість особистісних та професійних якостей (Т. Тернавська), індивідуальних ціннісних орієнтацій (В. Радул, О. Резван), розвиненість професійних фахових компетенцій (Н. Волкова, О. Іванова). Професійне зростання аналізується з позиції усвідомленого індивідуально-професійного освітнього руху та практичної діяльності майбутнього фахівця.

М. Півень із співавторами зазначає, що мотиваційно-ціннісне ставлення до професійної діяльності, яке є базовою категорією професійної позиції, розвивається не спонтанно, а є результатом специфічних, цілеспрямованих, формуючих дій, які підкріплюються свідомістю. Формами і методами активізації процесу формування окресленої науковцями мотивації пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на внутрішніх ресурсах та забезпечують прояв суб'єктивних якостей в навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, позитивне спрямування зусиль на конструювання дій на основі власних рішень, можливостей, компетенцій і цінностей для досягнення кінцевого результату [7].

Значення виховного аспекту у формуванні професійної позиції зазначає сучасна дослідниця О. Ільченко. Практична підготовка, у процесі проходження виробничої практики, має здійснюватися у поєднанні із формуванням моральних, етичних та громадянських якостей майбутнього фахівця. Науковиця окреслює основні напрями виховного впливу у процесі практичної підготовки: формування професійної відповідальності, розвиток етичної культури; актуалізує роль наставництва та саморефлексії [4].

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз ключових аспектів формування професійної позиції майбутнього фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна позиція особистості – це багатокомпонентна система, що містить ключові характеристики даної категорії з огляду на педагогічні, психологічні, філософські, соціологічні та андрагогічні аспекти.

Сучасний науковець В. Радул зазначає, що види професійно орієнтованої діяльності та етапи професійного зростання, до яких залучені здобувачі вищої освіти у процесі фахової підготовки, по-різному формують їхню соціальну зрілість, яка формує професійну позицію майбутнього фахівця [9].

Активна життєва позиція особистості здобувача вищої освіти, на думку О. Резван, полягає в його потенційній здатності до самоконтролю, самоусвідомлення, самоорганізації [10].

Один із ключових аспектів професійної позиції, на нашу думку, є професійне зростання. Професійне зростання як результат ефективної інтелектуальної активності описує у своєму дослідженні Н. Волкова. На її думку, професійна компетентність, яку набуває фахівець у процесі професійного зростання, стає результатом інтелектуальної активності у процесі спілкування [1].

Професійна позиція і її невід’ємна складова професійне зростання, на думку Т. Тернавської, являє собою поєднання ключових характеристик сучасного професіонала, зокрема: вибудовування індивідуальної освітньо-професійної траєкторії розвитку комунікативної компетентності, оптимізації взаємодії усіх учасників професійно-освітнього середовища, що сприяє формуванню комунікативної та фахової компетентностей сучасного фахівця [11].

О. Іванова зазначає, що «сформована активна професійна позиція фахівця стає активатором його перетворення у формах реалізації» [3]. Процес постійного самовдосконалення, розширення діапазону засвоєних компетентностей, постійний особистісний та професійний розвиток майбутнього фахівця дозволяє йому реалізувати професійні амбіції, додати нові актуальні напрямки своєї діяльності для якісного виконання професійного завдання та ствердження у своїй професійній позиції.

У визначенні впливу професійної мотивації та ціннісного ставлення до професійної діяльності варто зазначити ряд чинників: специфіка професійної діяльності, значимість внутрішніх спонукань для майбутнього фахівця, рівень професійної зрілості особистості. Взаємозв’язок актуальності потреби із виконанням професійних обов’язків визначає рівень зрілості та ефективність мотиваційної сфери особистості, яка підкріплюється самодисципліною та самоорганізованістю. Л. П’янківська виділяє окремо значущий вплив індивідуальних характеристик особистості на професійну мотивацію, що забезпечує успішність виконання професійних завдань, трудову активність та підвищення якісних показників сформованості особистості майбутнього фахівця [8].

Сукупність усвідомлених соціальних духовних і професійних цінностей, позитивна професійна діяльність, готов-

ність до особистого творчого внеску у свою професійну галузь, почуття відповідальності та бажання неперервного саморозвитку та самореалізації окреслюють один із важливих аспектів у формуванні професійної позиції – ціннісне ставлення.

Процес формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності у процесі теоретичної та практичної діяльності, за дослідженням Н. Волкової та О. Лебідь, реалізуються за такими основними напрямками [2]: виокремлення зі змісту професійно-спрямованої інформації (надання знанням особистісного сенсу); моделювання здобувачами власних оцінних суджень; забезпечення пізнавальної активності здобувачів й формування у них умінь самостійної пізнавальної діяльності; актуалізація особистісних цінностей здобувачів та активне залучення до науково-дослідної роботи; залучення здобувачів до реалізації професійних ініціатив у співробітництві з партнерами ЗВО, стейкхолдерами та роботодавцями; створення позитивного емоційного фону освітнього середовища, підтримки студентів, звернення викладача до педагогічної фасилітації.

Майбутні фахівці в умовах сьогодення вимушені стійко духовно та морально відстоювати особистісні переконання. Вибір, національність, мову та незалежність. Освітній процес для усіх здобувачів вищої освіти відбувається всупереч викликам воєнних реалій, негативізму та байдужості. Викладачі закладів вищої освіти вимушені швидко реагувати, адаптувати перебіг освітнього процесу до умов дійсності, винаходити засоби та напрями формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до збереження в умовах війни та відбудови у повоєнні роки соціально-економічної сфери Української держави.

Формування ціннісного ставлення у майбутніх фахівців до професійної

діяльності дозволяє активізувати внутрішні механізми саморозвитку, самоорганізації та самореалізації у різних її видах, формувати усвідомлення необхідності особистісної реорганізації, власної відповідальності за якість професійного зростання та вибудовуванні ефективної професійної позиції.

Рівноправна співпраця між кількома активними та відповідальними кожен зі свого боку стейкхолдерами освітнього процесу, що може самостійно впливати на ситуацію процесу та інших її учасників тлумачиться як суб'єкт-суб'єктна взаємодія. Такий тип взаємодії постає ефективнішим варіантом класичної взаємодії між учасниками освітнього процесу у закладі вищої освіти, де один учасник (суб'єкт) впливає на іншого (об'єкт).

Заклад вищої освіти виступає унікальною платформою для здобувача вищої освіти щодо апробації власних здібностей, потенціалу, ресурсів, готовності працювати та розширювати свої інтелектуальні резерви, формує готовність до творчого перетворення власного життя з метою привнесення в життєвий устрій суспільної користі [6]. Тільки прогресивний всебічний розвиток особистості може стати основою для ефективного здобуття професії та формування професійних компетентностей у здобувача вищої освіти. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія виступає динамічною системою та своєрідним механізмом, який допомагає здобувачам вищої освіти поглинати та узагальнювати надбання людської цивілізації, підвищувати рівень своєї ерудованості, планомірно плекати світоглядну позицію, відшліфовувати міжособистісне спілкування та виступати ефективною умовою у формуванні професійної позиції майбутнього професіонала.

Суб'єкт-суб'єктні відносини як соціальне явище інтегративно узагаль-

нюють філософські, педагогічні, соціологічні та психологічні знання. Філософія вивчає об'єктивний, соціальний аспект цього феномена, соціологія пов'язує такі відносини з невід'ємним категоріальним апаратом комунікацією, психологія вивчає суб'єктивний – особистісний аспект. Педагогічна наука об'єднує весь досвід гуманітарного напрямку, досліджує відносини принаймні двох суб'єктів (викладача та здобувача) в розрізі національного, культурного, економічного, соціального та історичного аспектів.

Природа творчої активності у високому потенціалі суб'єкт-суб'єктній взаємодії учасників освітнього процесу має стратегію мисленнєвого комбінування, що передбачає усвідомлення та цілісне сприйняття того чи іншого об'єкту, як цілісно так і диференційовано [5]. Узагальнення, аналіз та синтез є невід'ємними складовими у ефективному вибудовуванні міжособистісної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, що стане основою для застосування надбаних знань на практиці для інтенсифікації професійної діяльності, досягнення продуктивності цілей виховання та самореалізації.

Якісний освітній процес характеризується невід'ємною складовою, такою як практична підготовка. Ефективна практична підготовка реалізується завдяки створенню єдиної системи наскрізної практичної підготовки здобувачів вищої освіти, що включає різноманітні складові практик (організаційну, навчальну, виробничу, науково-педагогічну тощо). Організація співпраці та творчо-професійної діяльності роботодавців, викладачів та здобувачів вищої освіти забезпечує сприятливий психолого-педагогічний клімат, спонукає до активної самостійної діяльності та сприяє ефективному виховному впливу у процесі професійної трудової діяльності.

Виховний потенціал практичної діяльності виокремлює окремий аспект у формуванні професійної позиції майбутніх фахівців і означає здатність практично-педагогічної діяльності формувати особистість, розвивати професійні компетентності, запроваджувати у практичну діяльність раніше напрацьовані теоретичні знання та уміння, надавати ціннісний досвід взаємодії з іншими. Виховний потенціал практичної діяльності створює атмосферу для застосування знань на практиці для досягнення цілей виховного впливу та самореалізації.

О. Ільченко вважає, що одним із ключових напрямів виховного впливу під час виробничої педагогічної практики є «формування професійної відповідальності» майбутнього фахівця. В ході практичної підготовки майбутній фахівець вперше стикається із необхідністю приймати професійні рішення, брати відповідальність за сказане / зроблене в реальному середовищі та з реальними людьми (клієнтами, вихованцями, співробітниками тощо) [4].

Виховний вплив практичної підготовки є невід'ємною складовою у формуванні професійної зрілої особистості, яка має індивідуальну професійну позицію та є морально відповідальним та соціально активним майбутнім фахівцем. Паралельно із засвоєнням фахових навичок у процесі практики здобувачі вищої освіти набувають ціннісних орієнтацій, розвивають етичну культуру, моральні якості, вчаться комунікації, рефлексії, тьюторству, міжособистісній взаємодії, прийняттю рішень у реальних професійних ситуаціях.

У розрізі формування професійної позиції, виховний аспект реалізується викладачами безпосередньо в освітньо-виховному процесі. Практична підготовка як складова освітньо-виховного процесу покликана залучити молоде покоління усієї академічної спільноти до

визначення громадянської позиції, до формування національно-патріотичної свідомості, гідності, поваги до державних символів, активної громадянської діяльності й соціальної зрілості, толерантності, національної єдності, стійкої індивідуальної професійної позиції [12].

Сучасна підготовка фахівця основана на запровадженні індивідуальних навчальних планів здобувачів вищої освіти та дає можливість формувати індивідуальну професійно-освітню траєкторію, підґрунтя для самореалізації та самовдосконалення. Постійне професійне зростання, вибудовування і формування власної професійної позиції дозволяє формувати компетентного якісного фахівця у процесі фахової підготовки.

Висновки. Аналіз наукових досліджень показує, що питання формування професійної позиції у процесі професійного зростання у сучасних умовах набуває актуальності. Соціальний, комунікативний, компетентністний принцип професійного зростання є основними у формуванні індивідуальної професійно-освітньої траєкторії майбутнього фахівця і визначають зміст, етапи та якості професійного зростання. Професійна позиція, як результат професійного зростання, має ґрунтуватися на якісній формальній освіті, компетентностях, перейнятих у майстрів-фахівців, творчого перетворення та створення оригінального та унікального продукту діяльності, реалізації, відстоюванні та презентації власних інноваційних розробок. Професійна позиція, орієнтована на постійне особистісне та професійне зростання, завжди буде якісним показником ефективної підготовки фахівця.

Професійна позиція є важливою категорією, яка відображає сутність професіоналізації майбутнього фахівця, що надасть можливості йому не підлаштовуватися під змінні умови навко-

лишньої дійсності, а самому змінювати ці умови, мати можливість впливати на ситуацію з метою самореалізації, оптимізації професійних якостей та творчого потенціалу.

Перспективою подальших досліджень, на основі зазначених та проаналізованих теоретичних аспектів, є обґрунтування, сформульованих у якості гіпотези, педагогічних умов формування професійної позиції майбутніх фахівців, а саме: розвиток позитивної мотивації та ціннісного ставлення майбутніх фахівців до професії; налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі фахової підготовки; використання виховного потенціалу практики у формуванні професійної позиції майбутніх фахівців.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Н.П. Компетентність у здійсненні професійної комунікації майбутнього соціального педагога. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2014. № 2 (8). С. 31–36.
2. Волкова Н.П., Лебідь О.В. Формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців соціономічної сфери до професійної діяльності у процесі фахової підготовки. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2022. №2 (24). С. 20–32. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2022/2/3.pdf>
3. Іванова О.А. Форми прояву активної професійної позиції фахівців сфері послуг. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2019. № 1 (17). С. 131–136. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/1/18.pdf>
4. Ільченко О. Виховний аспект виробничої педагогічної практики у вищій школі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2025. № (36), С. 77–80. URL: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2025.36.339431>
5. Литвинчук Л. Стимуляція творчої активності суб'єктів освітнього простору

- як технологія забезпечення психологічного здоров'я. *Вісник національного університету оборони України*. 2020. №3(56). С. 70–75.
6. Мороз Л., Діхтяренко С. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія як основа формування творчих здібностей учасників освітнього процесу. *Вісник Національного університету оборони України*, 2023. 72(2). С. 93–102. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-72-2-93-102>
 7. Півень М. І., Захарова О. В., Лопатюк О. В. Методика формування у курсантів-пілотів мотиваційно-ціннісного ставлення до фізкультурно-оздоровчої діяльності. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Випуск 218. С. 191–196. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/2172/2181>
 8. П'янківська Л. Професійна мотивація особистості: теоретичний аспект. *Грааль науки*. 2021 (2–3), С. 532–536. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.02.04.2021.108>
 9. Радул В. Взаємозалежність соціально-професійної зрілості та професійно-педагогічної майстерності майбутнього педагога. *Витоки педагогічної майстерності*. 2016. 17. С. 137–142. URL: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2016.17.209999>
 10. Резван О. О. Соціально-комунікативна активність як чинник перетворення професійно-особистісної позиції майбутнього фахівця. *Педагогіка та психологія: зб. наук. праць / за заг. ред. академіка І.Ф. Прокопенка, проф. С.Т. Золотухіної*. Х.: Видавець Рожко С.Г., 2016. Вип. 58. С. 149–157.
 11. Тернавська Т. А. Професійна самоорганізація викладача-менеджера: монографія. Дніпро: Середняк Т. К., 2025. 112 с. ISBN 978-617-8489-99-1 DOI: 10.33251/978-617-8489-99-1-2025 URL: <http://dspace.sfa.org.ua:80/handle/123456789/2453>
 12. Тернавська Т. А. Формування громадянської культури здобувачів вищої освіти у процесі організації виховної роботи. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філо-

логія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. № 4(34). С. 1713–1722. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/23427/23397>

REFERENCES

1. Volkova, N.P. (2014). Kompetentnist u zdiisnenni profesiinoi komunikatsii maibutnoho sotsialnoho pedahoha [Competence in the implementation of professional communication of a future social educator]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Pedahohika i psykholohiia» – Bulletin of the Alfred Nobel University. Series «Pedagogy and Psychology»*, 2 (8), 31–36. [in Ukrainian].
2. Volkova, N.P., Lebid, O.V. (2022). Formuvannia tsinnisnoho stavlennia maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnoi sfery do profesiinoi diialnosti u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of value attitudes of future specialists in the socio-economic sphere towards professional activity in the process of professional training]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Pedahohika i psykholohiia». Pedahohichni nauky – Bulletin of the Alfred Nobel University. Series «Pedagogy and Psychology». Pedagogical Sciences*, 2 (24), 20–32. Retrieved from <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2022/2/3.pdf> [in Ukrainian].
3. Ivanova, O.A. (2019). Formy proiavu aktyvnoi profesiinoi pozytsii fakhivtsiv sferi posluh [Forms of manifestation of active professional position of specialists in the service sector.]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Pedahohika i psykholohiia». Pedahohichni nauky – Bulletin of the Alfred Nobel University. Series «Pedagogy and Psychology». Pedagogical Sciences*, 1 (17), 131–136. Retrieved from <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/1/18.pdf> [in Ukrainian].
4. Ilchenko, O. (2025). Vykhovnyi aspekt vyrobnychoi pedahohichnoi praktyky u vyshchii shkoli [Origins of pedagogical skill]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti –*

- Origins of pedagogical skill, (36), 77–80. Retrieved from <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2025.36.339431> [in Ukrainian].
5. Lytvynchuk, L. (2020). Stymuliatsiia tvorchoi aktyvnosti subiektiv osvitnoho prostoru yak tekhnolohiia zabezpechennia psykholohichnoho zdorovia [Stimulation of creative activity of subjects of the educational space as a technology for ensuring psychological health]. *Visnyk natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 3(56), 70–75. [in Ukrainian].
 6. Moroz, L., Dikhtiarenko, S. (2023). Subiekt-subiektna vzaiemodiia yak osnova formuvannia tvorchykh zdibnostei uchasykyv osvitnoho protsesu [Subject-subject interaction as a basis for the formation of creative abilities of participants in the educational process]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 72(2), 93–102. Retrieved from <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-72-2-93-102> [in Ukrainian].
 7. Piven, M. I., Zakharova, O. V., Lopatiuk, O. V. (2025). Metodyka formuvannia u kursantiv-pilotiv motyvatsiino-tsinnisnoho stavlenniado fizkulturno ozdorovchoi diialnosti [Methodology of formation of motivational and value attitude towards physical culture and health activities in cadet pilots]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 218, 191–196. Retrieved from <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/2172/2181> [in Ukrainian].
 8. Piankivska, L. (2021). Profesiina motyvatsiia osobystosti: teoretychnyi aspekt [Professional motivation of the individual: theoretical aspect]. *Hraal nauky – Grail of Science*, (2–3), 532–536. Retrieved from <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.02.04.2021.108> [in Ukrainian].
 9. Radul, V. (2016). Vzaiemozalezhnist sotsialno-profesiinoi zrilosti ta profesiino-pedahohichnoi maisternosti maibutnoho pedahoha. [Interdependence of socio-professional maturity and professional-pedagogical skills of a future teacher]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – Origins of pedagogical skills*, 17, 137–142. Retrieved from <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2016.17.209999> [in Ukrainian].
 10. Rezvan, O. O. (2016). Sotsialnokomunikatyvna aktyvnist yak chynnyk peretvorennia profesiino-osobystisnoi pozytsii maibutnoho fakhivtsia [Social and communicative activity as a factor in transforming the professional and personal position of a future specialist]. *Pedahohika ta psykholohiia – Pedagogy and psychology: collection of scientific works. I.F. Prokopenka (Ed.), Kh.: Vydavets Rozhko S.H.*, 58. [in Ukrainian].
 11. Ternavska, T. A. (2025). Profesiina samoorhanizatsiia vykladacha-menedzhera [Professional self-organization of a teacher-manager]. *Dnipro: Seredniak T. K.* [in Ukrainian].
 12. Ternavska, T. A. (2025). Formuvannia hromadianskoi kultury zdobuvachiv vyshchoi osvity u protsesi orhanizatsii vykhovnoi roboty [Formation of civic culture of higher education applicants in the process of organizing educational work]. *Visnyk nauky ta osvity (Serii «Filolohiia», Serii «Pedahohika», Serii «Sotsiolohiia», Serii «Kultura i mystetstvo», Serii «Istoriia ta arkheolohiia»)* – *Bulletin of Science and Education (Series «Philology», Series «Pedagogy», Series «Sociology», Series «Culture and Art», Series «History and Archaeology»)*. 4(34), 1713–1722. Retrieved from <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/23427/23397> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.09.2025 р.

Стаття прийнята до друку 18.09.2025 р.